

Algirdas SABALIAUSKAS

MOKSLINĖ PRANO SKARDŽIAUS VEIKLA TREMTYJE

Pranas Skardžius – produktyviausias antrojo nepriklausomos Lietuvos dešimtmečio kalbininkas. Po Kazimiero Būgos, Jono Jablonskio mirties Pr. Skardžius ir Antanas Salys buvo žymiausi lietuvių kalbininkai, kuriems vienodai rūpėjo tiek lietuvių kalbos mokslo, tiek ir praktikos reikalai. Studijas pradėję Lietuvos universitete, ne tik klausę K. Būgos, J. Jablonskio paskaitų, bet ir artimai bendravę su šiais lietuvių kalbos tyrėjais ir ugdytojais, vėliau puikią lingvistinę mokyklą išėję Leipcigo universitete, kur pagrindinis jų mokytojas buvo Jurgis Gerulis, šie du kalbininkai, galima sakyti, sudaro atskirą lietuvių kalbos mokslo raidos laikotarpį. Šio laikotarpio bendrinės lietuvių kalbos formavimasis taip pat glaudžiausiai siejasi su jų vardais.

1944 m. Pr. Skardžius, kaip ir didžiulis būrys kitų mokslininkų, kultūros veikėjų palikęs Lietuvą, pradėjo sunkų tremtinio kelią. Tremtinio dalia buvo ypač skaudi, nes Pr. Skardžius, kaip mokslininkas, iš karto buvo atplėštas nuo pagrindinio savo tyrinėjimo objekto – gyvosios lietuvių kalbos, jos tarmių, įvairių rašytinių šaltinių, kartu ir pedagoginio darbo. Tiesa, šį darbą, nors ir labai sunkiomis sąlygomis, keletą metų jam teko dirbti Vokietijoje. Mat nuoširdaus lietuvių bičiulio prancūzų kalbininko ir žymaus politinio bei karinio veikėjo Raymond Schmittleino (Raimonas Šmitlenas) rūpesčiu Tiūbingeno universitete buvo įkurta baltų kalbų katedra, kurioje 1946–1949 m. dėstė ir pamainomis jai vadovavo Pr. Skardžius ir A. Salys. Be kita ko, čia turėjo galimybę dar Lietuvoje pradėtas lituanistikos studijas baigti vėliau žinomi užsienio lietuvių kultūros darbuotojai Aleksandras Dundulis, Antanas Mažiulis, Domas Velička ir kt.

Kiek sąlygos leido, Vokietijoje Pr. Skardžius dirbo ir kitoki mokslinį darbą. Žymiųjų vokiečių baltistų Eduardo Hermanno ir Franzo Spechto paskatintas, į vokiečių kalbą jis vertė savo veikalą „Lietuvių kalbos žodžių daryba“ (V., 1943). Drauge su Stasiu Barzduku ir Jonu Martynu Laurinaičiu parašė tuo metu lietuviams emigrantams labai reikalingą ir svarbų veikalą „Lietuvių kalbos vadovą“ (Bielefeld, 1950).

Tai stambi (606 p.), net 5 tūkstančių tiražu Lietuvių tremtinių bendruomenės išleista knyga. Įvadinėje jos dalyje aptariami tokie klausimai kaip lietuvių kalba ir jos senovė, dabartinės lietuvių kalbos pobūdis, rašomosios kalbos raida, bendrinė kalba ir jos vartoseną, bendrinė tartis, rašyba, norminės lytys. Pirmoji knygos dalis skiriama praktinėms rašybos, skyrybos, kirčiavimo problemoms. Didžiąją knygos dalį sudaro lietuvių kalbos žodynas. Jame – ne tik bendriniai

žodžiai, bet kartu ir geografiniai vardai, įvairių lietuvių kultūros, mokslo veikėjų pavardės, net populiarūs lotyniški posakiai. Žodžių reikšmės kartais aiškinaimos ir svetimomis kalbomis. Didesnę žodyno dalį, atrodo, parengė J. M. Laurinaitis. St. Barzdukas daugiausia darbavosi prie pirmosios veikalo dalies. Pr. Skardžiui teko papildyti žodyną, rašyti įvadinę dalį ir visą veikalą redaguoti. Suprantama, tai buvo sunkus darbas, o autorių darbo sąlygos nepavydėtinos. Pr. Skardžius 1949 m. sausio 6 d. laiške Vincui Krėvei-Mickevičiui rašė:

„Paskutiniu laiku dirbdavau po 16–18 val. kas dieną, ir dažnai begalėdavau miegoti vos 3–4 val. Mat pasiryžau baigti „Liet. kalbos vadovą“. Iš pradžios dirbome jį trise, bet vienas mano bendradarbis, plk. J. Laurinaitis, gavo širdies priepuolį ir dabar jau ketvirta savaitė guli ligoninėje, jis, man rodos, man nebegalės daugiau padėti. Bet visuomenė to darbo laukte laukia [...]. Prenumeratų jau baigiamas rinkti šeštas tūkstantis“ (Ostauskas 1983: 176–177). Arba štai ištrauka iš 1950 m. gegužės 14 d. laiško*: „Aš dirbu skerdykloj paprastai po 8, o kartais ir net po 10 ar 11 val. Keliauti į įmonę turiu ištisą valandą; tiek pat laiko sugaištu ir grįždamas namo. Pargrįžęs namo, lig šiol turėjau taisyti gana sunkias Vadovo korektūras, be to, dar vieną kitą straipsnelį parašai laikraščiams, sulipdai būtinesnį laišką, ir viskas. Belieka laiko miegoti tik nepilnas 4–5 val.“ (Ostauskas 1983: 184).

Minėtina, jog šiame veikale buvo pasiūlyta ir kai kurių rašybos naujovių (*bjaurus, pjauti, galbūt*), kurios gerokai vėliau priimtose ir Lietuvoje. Nors šiaip čia pateiktos rašybos naujovės kai kurių kalbininkų vertintos ir gana skeptiškai. Štai A. Salys, apžvelgdamas lietuvių leksikografijos istoriją, nurodė: „Jis (t.y. „Lietuvių kalbos vadovas“, A. S.), nors ir labai naudingas, nutoldamas nuo įprastinės jablonskinės rašybos, į užsienio lietuvių spaudą įnešė tam tikros maišaties, kuri iki šiol dar neišlyginta“ (Salys 1985: 237).

Savo veikalą autoriai paskyrė žymiesiems lietuvių kalbininkams J. Jablonskiui ir K. Būgai atminti.

Gyvendamas Jungtinėse Amerikos Valstijose normalesniam moksliniam darbui Pr. Skardžius galėjo atsidėti tik 1971 m. išėjęs į pensiją. Bent iš pradžių ir materialinės Pr. Skardžiaus gyvenimo sąlygos buvo gana prastos. Nors jis kvietas atsidėti darbui Bostono „Lietuvių enciklopedijoje“, bet ir čia darbo sąlygos jo, matyt, nepatenkino. To meto Pr. Skardžiaus nuotaikos ir gyvenimo aplinkybės ypač atsispindi 1953 m. balandžio 13 d. laiške enciklopedijos darbuotojų telkėjui rašytojui Stasiui Santvarui:

„Aš jau esu viską iki minimumo apskaičiavęs ir kitaip jau nebeišmanau išgyventi. Aš neturiu nei automobiliaus, nei pramogų lankau, nei svečių priiminėju, ir vis dėlto vos vos išsiverčiu su 3000 dol. Pvz.: nusipirkau Preobraženskio etimologinį rusų k. žodyną ir sumokėjau per 16 dol. Dar brangesnį esu užsiprenu-

* Nuo 1949 m. Skardžius gyveno Jungtinėse Amerikos Valstijose.

meravęs Vasmerio etimologinį žodyną. W. Fenzlau disertacijos nufotografavimas irgi atsiėjo per 16 dol. ir t.t. Taigi, norėdamas nors iš dalies dirbti savo mokslinį darbą ir neatsilikti nuo mokslinės pažangos, aš norėčiau bent iš pradžių gauti ne mažiau kaip 3 500 dol. metams; iš šios sumos jau aš galėčiau užsimokėti ir valstybinius mokesčius“ (Keturakis 1995: 14). Nepaisant nepalankių sąlygų darbui, Pr. Skardžius visą tremties laikotarpį intensyviai darbavosi lietuvių kalbotyros baruose.

Kaip žinoma, dar dirbdamas Lietuvoje jis didelį dėmesį skyrė lietuvių kalbos kirčiavimo problemoms. Jį domino tiek kirčiavimo istorijos, tiek ir praktikos dalykai. Habilitacinis Pr. Skardžiaus darbas Vytauto Didžiojo universitete buvo „Daukšos akcentologija“ (K., 1935). Kirčiavimo praktikai skirta jo knyga „Bendrinės lietuvių kalbos kirčiavimas“ (K., 1936). Daugiausia naudodamasis šiais veikalais, Pr. Skardžius, Čikagos Pedagoginio lituanistikos instituto paprašytas, parašė knygą „Lietuvių kalbos kirčiavimas“ (Chicago, 1968). Joje sistemingai išdėstyti bendrinės kalbos kirčiavimo dalykai. Tačiau neapsiribojama vien jų konstatavimu. Lietuvių kalbos kirčio ir priegaidės reiškiniai čia lyginami ir su kitų kalbų faktais, parodomas kirčio įvairavimas lietuvių kalbos tarmėse, dabartinės kalbos ir ankstesnio (M. Daukšos raštų) kirčiavimo skirtybės. Tiesa, kaip ir ankstesnėje knygoje, čia pripažįstama trumpinė priegaidė, nors tai prieštarauja ir paties Pr. Skardžiaus pateiktam priegaidės apibūdinimui. Dabartiniai lietuvių akcentologijos tyrinėtojai nesutinka ir su Pr. Skardžiaus pateikiamu tradiciniu pokirtinių skiemenų priegaidės apibūdinimu. Kelia abejonių ir kai kurie knygoje siūlomi taip pat tradiciniai kirčiavimo atvejai, sunkiai suderinami su dabartine vartosena (Laigonaitė 1971: 209–211; Vidžiūnas 1990: 90–102).

Iš atskirų Pr. Skardžiaus straipsnių, skirtų lietuvių kalbos akcentologijos problemoms, reikėtų paminėti jo straipsnį „Lietuvių kalbos kirčiavimo senumas“ (Aidai, 1965, 6, p. 260–265), kuriame jis, trumpai aptaręs šios problemos tyrinėjimo istoriją, faktiškai recenzuoja rusų kalbininko V. Ilič-Svityčiaus veikalą „Vardažodžio akcentuacija baltų ir slavų kalbose“ („Imennaja akcentuacija v baltijskom i slavjanskom“. Moskva, 1963). Nurodęs, jog „šiaipjau visas šis autorius darbas sudaro gerą įspūdį“, Pr. Skardžius vis dėlto įsitikinęs, kad V. Ilič-Svityčius tik iš dalies pasiekęs savo tikslą, nes nemaža jo tariamų bendrybių tarp atskirų lietuvių kalbos kirčiuočių ir senojo indoeuropiečių kirčiavimo yra „abejotina ir kaip reikiant nepagrįsta aiškiais autentiškais duomenimis ar giliau istoriškai neinterpretuota“.

Ginčytinas lietuvių kalbos istorinės akcentologijos problemas Pr. Skardžius nagrinėja ir labai išsamioje J. Kazlausko knygos „Lietuvių kalbos istorinė gramatika“ recenzijoje (Lituanistikos darbai. III. Brooklyn, 1973. p. 269–280). Jis nesutinka su J. Kazlausko nuomone, jog rytiečiai aukštaisiai neskiria akūtinės ir cirkumfleksinės priegaidės. Nelinkęs pritarti J. Kazlauskiui, kad dabartinė lietuvių kalbos kilnojamoji kirčio paradigma gali būti paveldėta iš senovinio indoeuropiečių kirčiavimo.

Vienas iš reikšmingesnių emigracijoje paskelbtų Pr. Skardžiaus darbų yra studija „Ankstyvesnė ir dabartinė lietuvių bendrinės kalbos vartoseną“ (Čikaga, 1971). Šią studiją sudaro tokie skyriai: I. Lietuvių bendrinės kalbos vartoseną, jos kriterijai ir normos. II. Ankstyvesnis lietuvių bendrinės kalbos kultūros darbas ir jo vertinimas Lietuvoje. III. Žymesni dabartiniai polinkiai Lietuvoje. IV. Veiksmažodinių priesagos *-imas* daiktavardžių vartosenos problema. V. Prieveiksmiai su *-iniai*, jų daryba ir vartoseną. VI. Bendrinės kalbos santykiai su liaudine ir kalbiniai taisyklės Lietuvoje. VII. Rusų kalbos įtaka lietuvių bendrinei kalbai ir tolimesnė tos kalbos raida.

Iš šios studijos matyti, jog Pr. Skardžius labai atidžiai sekė lietuvių kalbos raidą Lietuvoje. Suprato jos gana sunkią situaciją. Teigiamai vertino lietuvių kalbininkų pastangas kovojant su rusų kalbos įtaka.

Gyvendamas Jungtinėse Amerikos Valstijose ir jausdamas daugelio šio krašto lietuvių polinkį savo kalboje mažiau vartoti tarptautinių žodžių, Pr. Skardžius parašė knygą „Lietuviški tarptautinių žodžių atitikmenys“ (Čikaga, 1973). Tai įdomus veikalas, kuriame pateikiama iš tikrųjų daug gerų pakaitalų įvairiems plačiau ar siauriau vartojamiems vadinamiesiems tarptautiniams žodžiams. Pr. Skardžius kategoriškai neprieštarauja šių žodžių vartosenai. „Į visus čia teikiamus žodžius, – rašo jis knygos pratarinėje, – reikia žiūrėti ne kaip į kokius autoriaus siūlymus, bet kaip į medžiagą, kuria skaitytojai gali individualiai pasinaudoti pagal reikalą ir skonį“ (p. 7). Pr. Skardžius nurodo, jog lietuvių kalboje esama nemaža naujadarų, sudarytų savaimingiau negu, pavyzdžiui, latvių, rusų ar vokiečių kalbose. Čia jis turi galvoje tokius žodžius kaip *dalykas, skersmuo, vadovėlis, pusiausvyra*. Geriausias ir didžiausias, Pr. Skardžiaus nuomone, šiuo metu lietuvių kalbos naujadarų šaltinis yra M. Niedermanno, F. Brenderio, A. Senno ir A. Salio „Lietuvių rašomosios kalbos žodynas“ (Heidelberg, 1926–1968). Štai keletas Pr. Skardžiaus siūlomų atitikmenų: *abzėcas – įtrauka, adaptacija – pritaikymas, prietaika, anestezija – nejautra, boksas – kumštinės, dėpas – garvežinė, ekskursas – nuokrypa, fāršas – įdaras, kamšalas, kimšinys, prižmė – briaunys, tērminas – įvardas, vitrinà – prekylangis*. Daugelis atitikmenų labai gerai parinkti ar paties Pr. Skardžiaus sudaryti. Tačiau kažin ar kas nors šiuo metu būtų linkęs *bòksą* keisti *kumštynėmis* ar *terminą – įvardu*.

Lietuvių vandenvardžių tyrinėtojams yra labai svarbi Pr. Skardžiaus studija „Lietuvių vandenvardžiai su *-nt*. Jų daryba, kilmė ir reikšmė“ (Lituanistikos darbai. III. Brooklyn, 1973, p. 7–70). Šioje studijoje labai išsamiai nagrinėjami tokie lietuvių vandenvardžiai kaip *Ālantas, Gáilintas, Sālantas, Šlavan̄tas, Vīšintas*. Autorius daro išvadą, jog „Lietuvių *nt*- vandenvardžiai sudaryti panašiai, kaip tos pat priesagos vietovardžiai, asmenvardžiai ar bendriniai žodžiai. Iš pradžių jie daugiausia yra buvę bendriniai (apeliatyviniai) žodžiai ar su priesagų pagalba sudaryti iš bendrinių žodžių; tam tikra jų dalis yra arba gali būti kilę iš tikrinių vardų“ (p. 64). Studijoje labai teigiamai atsiliepiama apie tuo metu dar jaunų lietuvių kalbininkų Broniaus Savukyno, Aleksandro Vanago hidroni-

mų tyrinėjimus. Skeptiškai vertinami R. Schmittleino šios srities darbai, nurodoma, jog jis „nemaža senų, tikrai lietuviškų tikrinių vardų be jokio aiškesnio pagrindo, kartais visai dirbtinai, kildina iš germanų kalbų“ (p. 9). Apskritai reikia sutikti su studijos recenzentu A. Vanagu, jog „su šia studija turėtų būti galutinai palaidota hipotezė, ginama bemaž tik R. Šmitleino, kad dauguma lietuvių vandenų vardų su *-nt-* gali būti germanizmai“ (Vanagas 1976: 103).

A. Vanagas atkreipė dėmesį dar į vieną svarbią šios studijos ypatybę: „P. Skardžius – vienas iš nedaugelio lietuvių onomastikos tyrinėtojų, suvokęs, kad hidronimo reikšmė – ne tai, ką reiškė apeliatyvas, iš kurio kilo hidronimas, o tai, ką reiškė tas žodis vartimo nomen proprium metu. Ne žodžio šaknis ar kamienas, o visas hidronimas – su jo pamatine ir išvestine (darybine) reikšme“ (Vanagas 1981: 17).

Minėtinas Pr. Skardžiaus straipsnis „XVI amžiaus lietuvių asmenvardžiai“ (Aidai, 1954, 1, p. 27–33), kuriame nagrinėjami K. Jablonskio „Istorijos archyvo“ pirmajame tome (K., 1934) paskelbtų inventorių asmenų vardai ir pavardės.

Prūsų ir žemaičių dievų vardus Pr. Skardžius aptaria straipsnyje „Lietuvių mitologiniai vardai“ (Aidai, 1954, p. 218–226). Daug vietos šiame straipsnyje skiriama V. Jaskevičiaus disertacijai „Lietuvių mitologijos studija“ („A Study in Lithuanian Mythology“).

Labai vertinga yra Pr. Skardžiaus studija „Dievas ir Perkūnas“ (Aidai, 1963, 6, p. 253–257; 7, p. 311–318). Čia aiškinama šių žodžių daryba ir kilmė. Pr. Skardžius nepritaria A. Senno nuomonei, jog suom. *taivas* ‘dangus’ turėtų būti kilęs iš baltiškos formos **daivas* – *taivas* šaltiniu galėjusi būti ir forma **deivas*. Taip pat jis, remdamasis latvių liaudies dainų pavyzdžiais, linkęs manyti, jog lat. *dievs* yra dar išlaikęs senąją reikšmę ‘dangus’. Pr. Skardžius nepritaria aiškinimui, jog liet. *perkūnas* yra sietinas su lot. *quercus* ‘ąžuolas’ ir kitais šios šaknies žodžiais. Jam atrodo paprasčiau būtų slavų *Perun* sieti **per-* ‘mušti, trenkti’ o liet. *Perkūnas* su tos pačios reikšmės išplėstine šaknimi **perk-*, kuri, nors ir nepaliudyta baltų kalbose, gali būti pateisinama, plg. liet. *jaūti* : *jaūkti* ir kt. Semantiškai tokį siejimą patvirtintų liet. *dundūlis* ‘perkūnas, griaus-tinis’: *dundėti*, vok. *Donner* : skr. *tánvati* ‘ošia, dunda, griaudžia’, lot. *tonāre* ‘griausti’ ir kt.

1954 m. Lietuvoje buvo pakartotinai išleistos Antano Juškos „Lietuviškos dainos“. Šiame leidime jų rengėjas A. Mockus šalia fotografuotinių tekstų pateikė ir savotiškus literatūrinius tekstus. L. Kuodys išspausdino gana griežtą šių tekstų kritiką (Kuodys 1958: 555–578). Tai paskatino Pr. Skardžius parašyti įdomų straipsnį „Mūsų liaudies dainų kalbos dalykai“ (Metmenys, 1962, 5, p. 91–99). Straipsnyje parodoma, kaip atsargiai reikia elgtis literatūrinant dainų tekstus, iškeliama liaudies dainų specifika. Ne visur Pr. Skardžius pritaria ir L. Kuodžio pastaboms.

Paskutinė, jau po autoriaus mirties paskelbta Pr. Skardžiaus studija yra „Nau-

jojo Testamento vertimo lietuvių kalba“ (Lituanistikos darbai. IV. Chicago, 1979, p. 63–110). Joje analizuojama Č. Kavaliausko iš senosios graikų kalbos versto ir V. Aliulio redaguoto, 1972 m. Lietuvoje išleisto Naujojo testamento kalba. Autorius šį vertimą lygina su ankstesniu J. Skvirecko vertimu, kur vertėjas, anot prelado L. Tulabos, „virš visko statė minties tikslumą ir šiam aukšto kalbos elegantiškumą“. Palyginęs abiejų vertimų rašybos, žodynines, linksnių vartosenos, sintaksines ir stilistines, sakinių sandaros skirtynes, jis padaro išvadą, jog „Kavaliausko vertimo kalba yra pasigėrėtina taisyklinga, sklandi, lengvai suprantama ir tikslinga, nors kartais ir savotiškiau išreiškianti originalinę mintį (p. 109). Pr. Skardžiaus nuomone „Č. Kavaliausko vertimas, V. Aliulio redaguotas, yra pirmas drąsus žygis visoje Šv. Rašto vertimo lietuvių kalbos istorijoje“ (p. 109).

Labai įdomūs vadinamieji proginiai Pr. Skardžiaus straipsniai, kuriuose rašoma apie įvairius lietuvių kalbos tyrinėtojus, kalbos puoselėtojus, kultūros veikėjus. Jie ypač įdomūs dėl to, kad Pr. Skardžius čia ne tik įvertina jų indėlį lietuvių kalbotyrai, bet dažnai įterpia savo prisiminimų. Daugiausia „Aidų“, „Gimtosios kalbos“ žurnaluose jis paskelbė straipsnius apie A. Baranauską, J. Jablonskį, J. Balčikonį, J. Gerulį, P. Joniką, J. M. Laurinaitį, J. Laukaitį, B. Lariną, M. Vasmerį, E. Fraenkelį, E. Hermanną ir kt.

Pr. Skardžius recenzavo daugybę Lietuvoje ir už jos ribų paskelbtų lituanistikos ar apskritai baltistikos veikalų, ypač minėtinos jo išsamios recenzijos tokių veikalų kaip Z. Zinkevičiaus „Lietuvių dialektologija“ (V., 1966), J. Palionio „Lietuvių literatūrinė kalba XVI–XVII a.“ (V., 1967), J. Kazlausko „Lietuvių kalbos istorinė gramatika“ (V., 1968), J. Pikčilingio „Lietuvių kalbos stilistika“ (V., 1971–1975), akademinė „Lietuvių kalbos gramatika“ (V., 1965), „Lietuvių kalbos tarmių chrestomatija“ (V., 1970), P. Joniko „Lietuvių bendrinės rašomosios kalbos kūrimasis antrojoje XIX a. pusėje (Čikaga, 1972), J. Otrębskio „Gramatyka języka litewskiego“ (Warszawa, 1956–1965), Chr. S. Stangui pagerbti rinkinys „Donum Balticum“ (Stockholm, 1970), W. R. Schmalstiegso „An Old Prussian Grammar“ (University Park and London, 1974) ir kt.

Daugybę straipsnių lietuvių kalbotyros klausimais Pr. Skardžius paskelbė „Lietuvių enciklopedijoje“ (Bostonas, 1953–1969), „Encyclopedia Lituanica“ (Boston, 1970–1978).

Pr. Skardžius, gyvendamas Jungtinėse Amerikos Valstijose, kaip ir anksčiau Lietuvoje, labai daug rašė įvairiais lietuvių kalbos kultūros klausimais. Daugiausia jo iniciatyva Jungtinėse Amerikos Valstijose buvo atgaivinta 1935–1941 m. Lietuvoje veikusi Lietuvių kalbos draugija. Pr. Skardžius – vienas aktyviausių šios draugijos organo „Gimtoji kalba“ bendradarbių.

Kalbininkas parengė ir didelį „Rašybinį lietuvių kalbos žodyną“, kuris iki šiol neišleistas. Buvęs Pr. Skardžiaus mokinys A. Dundulis šio veikalo kopiją perdavęs Vilniaus universiteto bibliotekai.

Lietuvoje intensyviai dirbti Pr. Skardžiui teko tik penkiolika metų. Dvigubai tiek jis praleido tremtyje. Iš pradžių duoną pelnėsi fiziniu darbu. Vėliau dirbo

Vašingtone Kongreso bibliotekoje. 1973 m. sausio 14 d. laiške amerikiečių bal-
tistui W. R. Schmalstiegui Pr. Skardžius rašė: „Aš visą laiką gyvenau mokslo
rūpesčiais, bet paskutiniame amžiaus ketvirtyje aš visai nedaug tegalėjau dirbti
tikrąjį mokslo darbą: keli mano sugalvotieji ir iš dalies pradėtieji mokslieki dar-
bai liko neįvykdyti dėl netikėtos katastrofos“. Savo pamėgtam kalbotyros dar-
bui Pr. Skardžius visiškai galėjo atsidėti tik išėjęs į pensiją, deja, tik ketverius
metus prieš mirtį. Tačiau, nepaisant tokių nepalankių darbo sąlygų, ir tremtyje
jis padarė daug.

Malonu, kad Lietuvoje, kaip tam tikra kalbos ugdymo programos dalis, nu-
matoma išleisti šio mūsų žymiojo kalbininko „Rinktiniai raštai“. Juos rengia
profesorius Albertas Rosinas. Pirmasis raštų tomas – „Lietuvių kalbos žodžių
daryba“ jau išleistas. Jame skelbiamas ir išsamus A. Rosino straipsnis apie moks-
linę Pr. Skardžiaus veiklą. Ypač lauksime tomų, kuriuose bus paskelbti mažiau-
siai mūsų skaitytojams žinomi tremtyje parašyti Prano Skardžiaus darbai.

LITERATŪRA

- Keturakis R. 1995: Bostono dienoraštis – *Nemunas* 2, 12–19.
Kuodys L. 1953: A. Juškos „Lietuviškos dainos“. – *Literatūra ir kalba* 3, 555–578.
Laigonaitė A. 1971: Rec. – *Baltistica* 7(2), 209–211.
Ostrauskas K. 1983: Iš laiškų Vincui Krėvei-Mickevičiui. – *Metmenys* 46, 164–186.
Salys A. 1985: *Raštai* 3, Roma: Lietuvių Katalikų Mokslo akademija.
Vanagas A. 1976: Rec. – *Baltistica* 12(1), 102–104.
Vanagas A. 1981: Lietuvių hidronimų semantika. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 21, 4–
153.
Vidžiūnas A. 1990: Pr. Skardžiaus kirčiavimo norminimo pagrindai. – *Kalbotyra* 41(1),
90–102.

THE SCHOLARLY ACTIVITY OF PRANAS SKARDŽIUS IN EXILE

Summary

Pranas Skardžius (1899–1975) was one of the most prominent Lithuanian linguists of the
twentieth century. In 1929 he graduated from the University of Leipzig. In 1929–1939 Pr. Skardžius
gave lectures at Vytautas Magnus University in Kaunas, in 1939–1943 – at the University of
Vilnius. He worked in various fields of Lithuanian linguistics; he also made an important contri-
bution to the standartization of Lithuanian. Like many workers of culture and science, he left
Lithuania in 1944. For some time he taught at the University of Tübingen in Germany. From
1947 up to his death Pr. Skardžius lived in the USA.

In spite of unfavourable conditions for scholarly activity he published many important works
in the field of Lithuanian studies. Special mention should be made of „A Reference book of
Lithuanian“ („Lietuvių kalbos vadovas“, 1950; co-authors Stasys Barzdukas and Jonas Martynas
Laurinaitis), „Accentuation of the Lithuanian Language“ („Lietuvių kalbos kirčiavimas“, 1968),
„The Past and Present Usage of Standard Lithuanian“ („Ankstyvesnė ir dabartinė lietuvių
bendrinės kalbos vartosena“, 1971), „Lithuanian Hydronyms in -nt-. Their Formation, Origin

and Meaning“ („Lietuvių vandenvardžiai su *-nt-*. Jų daryba, kilmė ir reikšmė“, 1973), „Lithuanian Equivalents of International Words“ („Lietuviški tarptautinių žodžių atitikmenys“, 1973), „On the Translations of the New Testament in Lithuanian“ („Dėl Naujojo Testamento vertimų lietuvių kalba“, 1979).